

Ismeretterjesztő művek ajánlása egy részleges szabadpolcos könyvtárban

1957—58-ban kísérletek folytak könyvtárunkban, a 12. sz. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban azért, hogy a szépirodalmi művek mellett felkeltsük az érdeklődést a népszerű ismeretterjesztő irodalom iránt is. Akkor különösen a kirakat céltudatos feltöltésének volt nagy szerepe az ismeretterjesztő művek forgalmának növekedésében.

1959 novemberében újabb lépést tettünk előre; az ismeretterjesztő állomány egy meghatározott részét szabadpolcra helyeztük.

Mi készített bennünket erre a lépésre?

1. Az a meggyőződés, hogy javíthatjuk az olvasók kiszolgálását a könyvek közti „búvárkodás” lehetővé tételével.

2. Olyan műveket propagálhatunk, melyek zárt rendszer mellett esetleg nem kerülnek az olvasók kezébe.

3. A szabadpolcra kiválasztott könyv alapján következtethetünk az olvasó érdeklődési körére, amelynek alapján a könyvtáros további könyvajánló tevékenysége jobbá, tudatosabbá válik.

4. Felhívhatjuk a figyelmet ismeretterjesztő állományunkra, és ugyanakkor önállóságra is szoktatjuk az olvasót.

Megjegyezzük, hogy a részleges szabadpolc létrehozását szükségmegoldásnak tekintettük, hogy a könyvtárunkban még nincsenek meg a feltételek a szabadpolcra való teljes áttéréshez.

A szabadpolcra helyezett könyvanyag összetétele és csoportosítása

Körülbelül 1000 kötet ismeretterjesztő művet helyeztünk szabadpolcra témák szerinti csoportosításban. A csoportosításnál csak részben alkalmazkodtunk az ETO által megjelölt szakcsoportokhoz. Figyelembe vettük még azt is, hogy az egyes olvasói rétegek érdeklődési körét hogyan irányíthatjuk a legmegfelelőbbben e témákra. A csoportosítás a következő:

1. *Írók, irodalom.* (Ide helyeztük az irodalmi tanulmányokat, írói életrajzokat, irodalomtörténeti műveket stb.)

2. *Háztartás, gyermeknevelés.* (Ebben a csoportban a legszívesebben böngésznek háziasszony olvasóink, ezért itt található a kötés, horgolás irodalma, a szakácskönyvek, a kertészkedéssel, a gyermekneveléssel, házassági problémákkal foglalkozó szakkönyvek stb.)

3. *Népmesék.* (Közvetlen az előbbi csoport mellé helyezzük, mert azt tapasztaltuk, hogy a fent említett olvasói réteg, ha tudomást szerez ilyen fajta műveinkről, szívesen olvassa őket.)

4. *Útleírások, hazánk tájai.*

5. *Természettudomány, orvostudomány.*

6. *Technika.* (Az ipari tanulók kedvelt tárgyköre. A fényképészeti szakkönyveket is ide soroljuk.)

7. *Történelem, régészet, történelmi furcsaságok.* (Ebben a csoportban helyezzük el Ráth Végh István könyveit.)

8. *Művészetek, életrajzok.*

9. *Társadalomtudomány, vallás, filozófia.* (A népszerű politikai művek tartoznak e csoportba.)

10. *Sport, játékok.*

A könyveket úgy helyeztük el, hogy azok a témacsoportok, amelyeket különös figyelemmel akarunk ajánlani, központi helyre kerüljenek; az amúgy is leginkább forgatott könyveket (pl. sport, játékok, útleírások) pedig az alsóbb polcokra helyeztük.

A szabadpolc használatának tudnivalóira kis felirat hívja fel a figyelmet:

„A visszahozott könyveket először adja le a könyvtárosnak.”

„A kiválasztott műveket vigye a könyvtároshoz.”

„Kérjük, szíveskedjék a rendre ügyelni, és a könyveket a helyükre visszarakni.”

A szabadpolcra helyezett könyvek forgalma

A kísérlet sikerült, amit az alábbi néhány adat is bizonyít:

Az ismeretterjesztő művek forgalma 1959. januárjában, 1890, 1960. januárjában pedig 2308 kötet volt, tehát 18%-kal nagyobb. A kikölcsönzött 2308-ból 972 kötetet a szabadpolcra választottak. 1961. januárjában viszont már 2614 volt a kölcsönzött ismeretterjesztő művek száma, az emelkedés 38%.

Különösen érdekes a *politikai, ideológiai* művek forgalmának alakulása. 1959. januárjában 313, 1960 januárjában 570 kötet, tehát 45%-os az emelkedés. Az 570 műből 237 kötet, vagyis a forgalom 48%-a szabad válogatás alapján került az olvasókhoz. 1961. januárjában 671 volt a forgalom, az emelkedés ekkor már 114%.

A *természettudományos* művek forgalma 1959. januárban 180, 1960. januárban 246, 1961 januárban pedig 377 kötet volt, az utolsó év emelkedése 109%.

Ezek az adatok egy kiragadott hónap adatait mutatják, azonban, ha megnézzük valamennyi hónap eredményeit, ugyanezeket az arányokat tapasztaljuk, tehát e számokat jellemzőnek vehetjük.

A szabadpolcra helyezett művek vizsgálatakor meglepetéssel tapasztaltuk, hogy olyan műveket találtunk a kikölcsönzött kötetek között, melyeket zárt rendszerű kölcsönzésnél nem volt módunkban ajánlani, mert nem volt időnk arra, hogy az olvasó szerteágazó érdeklődési körét kikutassuk. A szabadpolcra azonban a belelapozgatás után érdekesnek vélte az olvasó, és elvitte őket. Ilyen könyvek voltak pl. *Bebel*: A nő és a szocializmus. *Háy*: Az újratemelési ciklus. *Hruscov*: A nagy találkozó. *Makarenko*, Szülők könyve, *Mehring*: Marx Károly élete, *Razin*: A hadművészet története, A revizionizmus a legfőbb veszély, *Rudas*: Materialista világnézet, *Sárdy*: Atomenergia, atomfegyver, atomvédelem stb.

Az útleírások, rádiós szakkönyvek, képzőművészeti, zenei sorozatok nagyon népszerűek, sokat kölcsönöznek belőlük.

A munkás olvasók és fiatalok érdeklődéséről

Egy adott hónapban figyelemmel kísértük azt is, hogy kik veszik igénybe a szabadpolcot, és milyen könyvek iránt érdeklődnek. (A vizsgálat során különös tekintettel voltunk a munkás olvasókra és a KISZ korosztályú fiatalokra.) Ennek során megállapítottuk, hogy például 1960. októberében az összes felnőtt kölcsönzők 20%-a választott könyvet a válogatópolcra. A statisztikai adatok összevetése azt mutatta, hogy fiatal olvasóink (15—26 évig) tekintélyes hányada (egyharmada) szeret önállóan válogatni, böngészni az ismeretterjesztő művek között.

Munkás olvasóink 33%-a választott könyvet a szabadpolcra helyezett ismeretterjesztő könyvek közül. Táblázatunk azt mutatja, hogy az olvasóknak egy bizonyos rétegét milyen témakör érdekelte 1960. októberében.

Az olvasók		A könyvforgalomból				
megoszlása	száma	társ. tud.	term. tud.	műszaki	művészet irodalom	egyéb
munkás...	154	82	50	37	40	87
értelmiségi	94	20	19	2	12	37
középiskolás	61	18	14	16	46	37
főiskolás	15	11	6	—	10	20
ipari tanuló	26	13	9	11	7	20
nyugdíjas. htb.	122	55	22	15	27	97
egyéb	63	39	19	8	16	41

A táblázat alapján azt tapasztaljuk, hogy a munkás olvasók, ipari tanulók érdeklődnek főképpen a népszerű politikai művek iránt. Ugyanakkor a felmérés arra is rávilágít, hogy a politikai, természettudományos művek propagálása mellett arra is kell törekednünk, hogy a népszerű képzőművészeti, művészettörténeti, irodalomtörténeti könyveket megkedveltessük ezekkel az olvasókkal.

A középiskolásokkal való foglalkozás kötelezővé teszi számunkra a társadalomtudományi, politikai írások erőteljesebb népszerűsítését a politikai tájékozottság, világnézetű nevelés érdekében.

A felmérés azt is bebizonyította, hogy a nőket is érdekli az ismeretterjesztő irodalom, nem mondhatjuk tehát azt, hogy őket „csak az könnyű, szerelmes” téma érdekli. A szabadpolcra válogató olvasók 38%-a nő. Azonban a 186 nőolvasó közül 136 fő 26 éven felüli.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

961 SZEP

KÖNYVTÁROS

Az „Olvasók tanácsa” és az állományvédelem

A könyvtár munkatársainak problémát jelent a szabadpolc figyelése, a segítség nyújtása az olvasóknak a polcnál a forgalmas kölcsönzési napokon. Ez nagyon fontos kérdés, hisz a kötelező állományvédelem megköveteli a könyvek fokozott óvását. Az utolsó állományellenőrzés, amely 1960. nyarán volt — amikor már másfél éves múlttal rendelkezett a szabadpolc —, nem mutatott kiugró hiányokat az ismeretterjesztő irodalomból, mégis foglalkoztat bennünket a probléma megoldása. Társadalmi segítőink e területen igen nagy támogatást nyújthatnak a könyvtárnak. A közelmúltban alakult, könyvtárunk mellett működő „Olvasók tanácsa” szívesen vállalta ezt a feladatot. A szabadpolc figyelésére alakuló bizottság munkáját úgy kívánjuk megszervezni, hogy elsősorban tagjaikat tanítjuk meg, hogy könnyen eligazodjanak a szabadpolcra helyezett könyvek birodalmában, valamint a szakkatalógusban. Hangsúlyozzuk, hogy a bizottság tagjainak elsőrendű feladata a segítségnyújtás, eligazítás, az olvasók figyelmének felkeltése a katalógus használatán keresztül is arra, hogy a kívánt témakörből még milyen könyvekkel rendelkezik a könyvtár. Így fokozatosan ránevelhetjük az olvasók nagy részét a katalógus igénybevételére, a könyvtár önálló használatára. Emellett a társadalmi segítők ügyelnek a rendre és fontos szerepet töltenek be a társadalmi tulajdon védelmében, méginkább magukénak érzik a könyvtárat.

*

Mivel bebizonyosodtak a szabadpolc-rendszer előnyei, a részleges szabadpolcot csak ideiglenes megoldásnak tekintjük, és azon munkálkodunk, hogy nem túl magas anyagi befektetéssel megteremtjük az előfeltételét a teljes szabadpolc-kölcsönzés létrehozásának.

Csernák Béláné